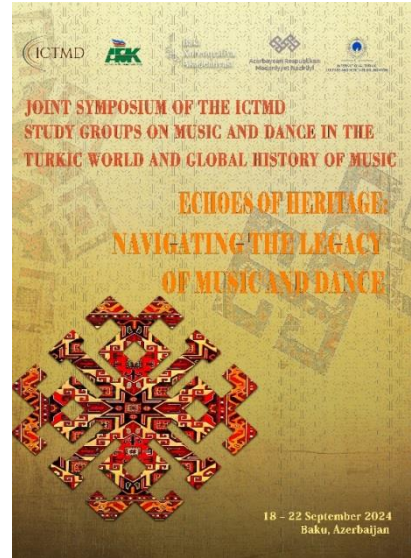

ICTMD SIMPOZIUMU – AZƏRBAYCANDA

17-22 Sentyabr 2024-cü il tarixində Bakıda “Üzeyir Hacıbəyli” Beynəlxalq Musiqi Festivalı çərçivəsində Azərbaycan Milli Konservatoriyasında ICTMD-nin (*International Council for Traditions of Music and Dance* (Musiqi və Rəqs Ənənələri üzrə Beynəlxalq Şura)) “Türk dünyasının musiqi və rəqsi” və “Qlobal musiqi tarixi” tədqiqat qruplarının birgə Simpoziumu baş tutmuşdur. Bu mötəbər elmi məclis Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyi, Bakı Xoreografiya Akademiyası, Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun dəstəyi ilə keçirilmişdir.

Qeyd edək ki, “Musiqi və Rəqs Ənənələri üzrə Beynəlxalq Şura” (ICTMD - *International Council for Traditions of Music and Dance*) bütün ölkələrin ənənəvi musiqi və rəqslərinin öyrənilməsini, təbliğini, qorunub saxlanması və yayılmasını davam etdirmək məqsədi daşıyan elmi təşkilatdır. Bu məqsədlə Şura Ümumdünya Konfransları, Simpoziumlar, Kollokviumlar və Forumlar təşkil edir. ICTMD-in səlahiyyətlərinə həmçinin “Musiqi və Rəqs Ənənələri” adlı jurnalın və öz bülletenin nəşr edilməsi də aiddir.

Musiqi və Rəqs Ənənələri üzrə Beynəlxalq Şura (ICTMD) YUNESKO ilə rəsmi məşvərətçi münasibətlərdə olan qeyri-hökumət təşkilatıdır. Bu təşkilat geniş beynəlxalq təmsilçiliyi və Tədqiqat Qrupları ilə birgə müxtəlif xalqlar arasında mədəniyyət bağları yaradır.

22-27 sentyabr 1947-ci il tarixlərində Londonda iyirmi səkkiz ölkənin iştirak etdiyi “Xalq Mahnı və Xalq Rəqsləri” mövzusunda təşkil olunmuş Beynəlxalq Konfransda YUNESKO nümayəndəsi, Vanett Lauler, konfransın sədri Ralf Villiam və onun müavini Stiuart Vilson (1889-1966) tərəfindən “Beynəlxalq xalq musiqisi şurasının yaradılmasını” təklifi irəli sürülür. Növbəti gün bu qurumun müvəqqəti

konstitusiyası qəbul edilir və bir il müddətində İdarə Heyəti təyin edilir.

Şuranın ilk prezidenti ingilis bəstəkarı və xalq musiqisi kolleksiyaçısı Ralf Voqan Uilyams (1947-1958), ardınca Yaap Kunst (1959-1960), Zoltan Kodali (1961-1967), Uillard Rodes (1967-1973), Klaus P. Vaşsmann (1973-1977), Poul Rovsing Olsen (1977-1982), Erik Stokman (1982–1997), Entoni Siger (1997-1999), Krister Malm (1999-2005), Adrianna L.Kaipler (2005-2013), Salva El-Şavan (2013-2021), Svanibor Pettan (2021-2025) və s. kimi tanınmış şəxsiyyətlər olublar.

ICTMD Ümumdünya Konfransları 1948-ci ildən bu günə kimi iki ildən bir keçirilir. Onlar üzvlüyə və ümumi ictimaiyyətə geniş spektrli məsələlər üzrə mübadilə imkanları təklif edirlər. Hal-hazırda 27 fəal ICTMD Tədqiqat Qrupu vardır. Onların diqqət mərkəzində Afrika Musiqiləri; Tətbiqi Etnomusiqişünaslıq; Audio-vizual Etnomusiqişünaslıq; Musiqi və Rəqsin Qlobal Tarixi; İfaçılıq Sənətlərinin İkonografiyası; Yerli Musiqi və Rəqs; Məqam; Aralıq dənizi Musiqi Araşdırmaları; Musiqi və Böyük Cənubi Asiyanın Müttəfiq İncəsənətləri; Latin Amerikası və Karib dənizində musiqi və rəqs; Cənub-Şərqi Avropada Musiqi və Rəqs; Türk Dünyasında Musiqi və Rəqs; Okeaniyanın musiqisi və rəqsi; Slavyan dünyasının musiqisi və rəqsi; Musiqi və Azlıqlar; Musiqi arxeologiyası; Musiqi, Təhsil və Sosial İnküzivlik; Musiqi, Gender və Seksuallıq; Ərəb dünyasında musiqi; Musiqi Alətləri; Şərqi Asiyanın musiqiləri; Cənub-Şərqi Asiyanın İfa Sənəti; Müqəddəs, Ruhani Səslər və Təcrübələr; Səs, Hərəkət və Elm; Musiqi və Səs Tədqiqatları üçün Mənbələr və Arxivlər və s. kimi araşdırılma mövzuları durur. Mövzuların müzakirəsi üçün 1981-ci ildən bu günə qədər bir çox alim qrupları və əlaqəli sahələrdən olan nümayəndələr təşkilata dəvət olunur və onlar tərəfindən ən aktual mövzular nəzərdə tutulacaq konfrans üçün seçilir.

17-22 sentyabr 2024-cü il tarixində ICTMD qrupları öz növbəti konfransı üçün ev sahibliyi kimi məhz Azərbaycanı seçmiş və onlarla ICTMD üzvləri (alim-

ləri) Bakıya təşrif buyurmuşdular. Simpoziyumun planlama və proqram komitəsinə nüfuzlu alimlər rəhbərlik etmişdir.

Simpoziyum çərçivəsində *“Musiqi və rəqs irsi tarixində görkəmli şəxsiyyətlər”*, *“Şuşa musiqi irsi mədəniyyətlərin dialoqu kontekstində”*, *“Musiqi və rəqs ənənələrinin mirası, qorunması və dəyişməsi”* və *“Musiqi terapiyası: XXI əsrdə problemlər və perspektivlər”* kimi əsas mövzular yer almışdır.

Simpoziyumun açılışı AMK-nın “Fikrət Əmirov” zalına keçirilmişdir. Ön söz ilə çıxış edən AMK-nın rektoru, professor Siyavuş Kərimi, Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin müşaviri Cahangir Səlimxanov Bakıya qonaq qismində gələn alimləri və Simpoziyum iştirakçılarını salamlayaraq onlara uğurlar dilədi.

Musiqi və rəqs ənənələrində görkəmli şəxsiyyətlərin təsiri mövzusunda müzakirə əlbəttə, dahi bəstəkar və nəzəriyyəçi Üzeyir Hacıbəyli dühasına toxunmaya bilməzdi. Ona ayrıca plenar panel həsr olunmuşdu və Simpoziyum Parlament prospektindəki Fəxri Xiyabanda Üzeyir Hacıbəylinin məzarının ziyarəti ilə başladı. İştirakçılar, həmçinin Üzeyir Hacıbəyli adına XVI Beynəlxalq Musiqi Festivalının açılışında, o cümlədən Müslüm Maqomayev adına Dövlət Akademik Filarmoniyasında keçirilən konsertdə və festivalın digər konsert və tədbirlərində iştirak ediblər. Simpoziyum zamanı iştirakçılar adət-ənənələrin necə yaradıldığını, qorunduğunu və ötürüldüyünü nümayiş etdirən panoramda bir çox naməlum və ya unudulmuş tarixi şəxsiyyətləri özləri üçün kəşf etdilər. Bu adlar sırasında tədqiqatçı və kolleksiyaçıların, musiqi alətləri ustalarının, yaradıcılığını musiqi və rəqs ənənələri üzərində qurmuş bəstəkarların adları da var.

Şuşanın mədəni irsi azərbaycanlıların bugünkü kimliyi üçün son dərəcə əhəmiyyət daşıyan bir neçə reportajda işıqlandırılaraq vokal-ifaçılıq ənənələri, muğam məktəbləri, bu bölgədən olan görkəmli musiqiçilər sülalələri və s. haqqında məlumat simpoziyum iştirakçılarının beynəlxalq tərkibinin nəzərinə çatdırılmışdır. Mədəni paytaxtımızın Azərbaycan musiqi irsindəki əsas rolu sənədləşdirilmiş və müzakirə edilmişdir.

Beş gün davam edən simpoziyumda ifaçılar, tədqiqatçılar və tədrislə məşğul olan musiqiçi-alimlər ilə rəqs sahəsi üzrə çalışan mütəxəssislər arasında dialoqların qurulması üçün geniş imkan yaradılmış, eləcə də, təqdimatlar, məruzələr və müzakirələr (dəyirmi masalar), konsertlər, seminarlar və video nümayişlər də yer almışdır. Proqram Komitəsi Simpoziyum iştirakçılarını təkcə məqalələri ilə deyil, həm də panellər, seminarlar, konsertlərlə, eləcə də öz şəxsi kitablarının, disklərinin və filmlərinin təqdimatlarını da nümayiş etdirməsi üçün də şərait yaratmışdır. Simpoziyumda əllidən artıq məruzə yer almışdır. Məruzələr Azərbaycan, rus və ingilis dillərində aparılmış və maraqlı diskussiyalar ilə yadda qalmışdır. Qeyd edək ki, beş gün davam edən Simpoziyumun keçirilməsi üçün Azərbaycan Milli Konservatoriyası və Bakı Xoreoqrafiya Akademiyası ev sahibliyi etmişdir.

Simpoziyum boyu keçirilən plenarlarda bir çox yerli və əcnəbi alimlər moderatorluq etmiş, bir sıra məruzələrə dair öz suallarını, irad və təkliflərini ünvanla-

mışdılar. Bu sırada L.Hüseynova, S.Bağirova, İ.Köçərli, G.Şamilli, N.Axundova, R.Təhməzov, F.Xalıqzadə, Z.Dadaşzadə, A.Bayramovanın, K.Dadaşzadə, A.Brüseldrof (ABŞ-Azərbaycan), K.Gülbəyaz, A.Akat (Türkiyə), R.Sultanova (BK), V.Nedlina (Qazaxıstan), Q.Sıçenko (İtaliya), C.Holton (ABŞ), S.Yelemanova (Qazaxıstan), A.Oldfield (ABŞ), R.Kurmatullina, D.Urazımbetov (Qazaxıstan) və b. alimlərin adlarını qeyd edə bilərik.

Məruzələr çox böyük mövzu dairəsini əhatə edirdi. Post-müstəmləkəçilikdən sonrakı dünyanın siyasəti və estetikasından danışan Salva El-Şavan Castello-Branko və Azərbaycan musiqisi və rəqsini qlobal tarix xəritəsinə yerləşdirən Giultekin Şamillidən tutmuş digər Simpozium iştirakçılarına qədər bütün tədqiqatçılar musiqiyə yeni baxış bucağı, yeni layihələr, Sibir, Monqolustan, Koreya, Çin, Materik Cənub-Şərqi Asiya, Pəncab, Orta Asiya (Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Türkmənistan), Volqa-Ural bölgəsi, Krım, Türkiyə, Azərbaycan, İran, Misir, Şimali Afrika, Bolqarıstan, Albaniya, İspan rəqs ənənələrinə dair nəzəri və analitik yanaşmalar müzakirə etdilər.

Bir neçə plenarın moderatorları Simpoziuma dair öz təəssürat və fikirlərini ICTMD-nin elektron ünvanına yollayan alimlərin fikirlərini bölüşək:

***“Musiqi və Rəqs Ənənələrinin Mirası, Qorunması və Dəyişməsi”
Plenarının moderatoru, sənətsünəşliq doktoru, professor İRADƏ KÖÇƏRLİ***

“Bu il sentyabr ayında Bakıda ICTMD-in xətti ilə keçirilən Simpozium Azərbaycanın musiqi ictimaiyyəti arasında böyük rəğbətlə qarşılandı və böyük bir mədəni hadisəyə çevrildi. Türk dünyasında və Qlobal Musiqi tarixində Musiqi və Rəqsə həsr edilən bu simpozium yeni mövzular, yeni mütəxəssislər – çıxışların müasir təqdimatı, yeni fikir və məlumatlarla yadda qaldı. Türk dünyası, eləcə də dünya musiqisində Musiqi və Rəqs irsinin görkəmli nümayəndələri, Şuşanın Musiqi irsi, Musiqi və Rəqs ənənələrinin qorunması, aktuallaşdırılması, XXI yüzil-

likdə Musiqi terapiyası – bu kimi və ona bağlı olan məsələlər prioritet mövzular olaraq qaldırıldı. Simpozium Musiqi elminin inkişafında yeni bir təkan oldu.

Simpoziumun yadda qalan günlərindən biri də Bakı Xoreografiya Akademiyasında keçirildi. Bu günün proqramı birbaşa rəqs sənətinə həsr edilmişdi. Burada xalq rəqsləri əsasında Azərbaycan milli musiqi irsinin qorunması, unudulmuş rəqslərin bərpası məsələləri, görkəmli rəqs ustaları, bəstəkar yaradıcılığında, miniatur sənətdə rəqs mövzuları, eyni zamanda, türk rəqslərindən – Zeybək, Səma rəqsləri haqqında, Qazaxıstan məktəblərində Xoreografiyanın metodologiyası haqqında çox maraqlı çıxışlar dinlənilirdi və maraqla qarşılandı. Həmin günün maraqlı təəffürlərindən biri də o oldu ki, çıxışlararası BXA-nın tələbələrindən iştirakı ilə konsert proqramı təqdim olundu. Konsert zamanı Azərbaycan xalq rəqslərinin müxtəlif janrlarına aid nümunələr oynanıldı – lirik, məişət, qəhrəmani və s. məzmunlu və ovqatlı solo, duet və kollektiv rəqslər təqdim olundu və simpoziumun iştirakçılarının birgə “Yallı” rəqsi ilə tamamlandı”.

21 sentyabr 2024

“Musiqi və Rəqs Ənənələrinin Mirası, Qorunması və Dəyişməsi” Plenarının moderatoru, Vokal müəllimi, səs üzrə tədqiqatçı, AMK-nın doktorantı, AMK-nın nəzdində “Səsin Tədqiqi Elmi Laboratoriyasının rəhbəri Aleksandriya Sultan Fon Brüseldorff

“YUNESKO nəzdində Ənənəvi Musiqi və Rəqs üzrə Beynəlxalq Şuranın (ICTMD) “Türk dünyasında musiqi və rəqs” və “Qlobal musiqi tarixi” araşdırma qruplarının təşkil etdiyi birgə simpoziumun xüsusilə Azərbaycanda, Azərbaycan

Milli Konservatoriyasında keçirilməsi əlamətdar tədbirə çevrildi. Bu, Azərbaycan Milli Konservatoriyasının inkişafını və onun beynəlxalq təşkilatlarla, o cümlədən ICTMD ilə sıx əlaqələrini vurğulayır. Əsas sessiyalardan biri olan “Musiqi ənənələrində oxuma səsi fenomeni” adlı sessiya qlobal əhəmiyyət əks etdirən müxtəlif mədəniyyətlərdə səslərin tədqiqi mövzusunun əhatə etmişdi. Bu sessiyada ABŞ, İtaliya, Türkiyə, Qazaxıstan və Azərbaycandan etnomusiqişünaslar, vokal pedaqoqları, aidiyyəti tibb mütəxəssisləri, ifaçılar, loqopedlər, səs terapevtləri və akustika üzrə mütəxəssislər bir sıra ənənəvi vokal janrların, bədii səslərin, danışq səslərinin müxtəlif aspektlərini müzakirə etmişdilər. Simpoziumun birinci günü plenar sessiyada “ICTMD çərçivəsində Musiqi Ənənələrində Səsin Tədqiqi Araşdırma Qrupunun zəruriliyi” adlı məruzə ilə çıxışında vokal ənənələrin səmərəli şəkildə qorunması üçün qabaqcıl metodologiyalar və fənlərarası əməkdaşlıq vasitəsilə oxuma səsinin tədqiqatlarına artan ehtiyacı, o cümlədən müğəmin zəngin ənənələrinin öyrənilməsinin vacibliyini vurğulamışdım. Bu tədqiqatların vokal sənətinin dünya musiqi mədəniyyətindəki rolunun elmi dərk edilməsinə töhvə verəcək”.

20 sentyabr 2024-cu il

“Musiqi və rəqs sənətinin inkişaf tarixində görkəmli şəxsiyyətlərin rolu” adlı sekiyada - Üzeyir Hacıbəyli şəxsiyyəti ənənəvi mədəniyyət sistemində; Qloballaşan dünya şəraitində Qərb və Şərqi tarixi diskurslarının görüşü; Dəyişən elmi paradigmlar kontekstində musiqi sənətinin tarixi; Ənənəvi musiqi və rəqs tarixində naməlum adlar və görkəmli şəxsiyyətlər - kimi istiqamətlər müzakirə edildi.

Musiqi və rəqs tarixinin insanın fərdi yaradıcılığı prizmasından tədqiqi həm məşhur, həm də unudulmuş adların fəaliyyətinin öyrənilməsində subyektiv amilin xüsusi rolunu üzə çıxarır. Bu baxımdan ən parlaq şəxsiyyətlərdən biri də Üzeyir Hacıbəylidir ki, yeni mədəniyyət paradigmasının banisi kimi həyat və yaradıcılığı cəmiyyətin ictimai-siyasi, ideoloji və mədəni quruluşunun dönüşü prosesində cərəyan etmişdir və onun ölməz irsi sənədləri, tarixi musiqişünaslığın yeni yanaşmaları əsasında dərinlən öyrənilməyə ehtiyac duyur.

“Şuşa musiqi irsi mədəniyyətlərin dialoqu kontekstində” seksiyasında isə - Azərbaycan mədəniyyətində Şuşanın musiqiçi sülalələri; Şuşa musiqiçilərinin Qafqaz musiqi irsinə verdiyi töhfələr; Şuşa – Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin dialoqu kontekstində; Şuşa musiqiçiləri haqqında yeni və ya az məlum olan qaynaqlar - kimi əsas istiqamətlər müzakirə üçün təklif olunmuşdu.

Cənubi Qafqazın konservatoriyası kimi ad çıxartmış Şuşa (keçmiş Pənahabad, 1752) regional mədəni musiqi irsinin formalaşmasında mühüm rol oynayıb. Qarabağ xanlığının paytaxtı olmuş Şuşanın yaradıcılıq resursları əsrlər boyu Qafqaz musiqiçilərinin ilham mənbəyinə çevrilmişdir. Buraya yüksək peşəkar musiqiçilər “ordusu”, çoxşaxəli musiqi bilikləri, ilk dəfə Şuşada sınaqdan keçirilmiş və bütün Qafqaza yayılmış yeni musiqi səhnəsi və konsert formaları, bütün bölgənin ifaçılıq təcrübəsində mühüm yer tutmuş Mirzə Sadiq Əsəd oğlunun tarı (Sadıqcan tarı) daxil idi.

Şuşa musiqiçilərinin bəstələdiyi bir çox melodiylar Qafqaz ənənəvi musiqi ifaçılarının repertuarına daxil oldu. Bunlar tar, kamança, qaval, saz, balaban, qoşanağara kimi musiqi alətlərində, onlardan yaranan ənənəvi musiqi ansambllarında ifa olunan məşhur şəhər mahnıları, muğamlar, təsniflər, aşiq mahnıları, rəqs melodiyları, XX əsrin əvvəllərində isə Üzeyir Hacıbəylinin opera və operetlilərindən melodiylar idi. Bu gün Cənubi Qafqaz əhalisinin müxtəlif etnik və milli qrupları bu melodiylarlı özlərinin, yəni yerli yaradıcılıq mühitinin məhsulları kimi qəbul edir. Ötən əsrdə Şuşanın musiqi sülalələri musiqi yaradıcılığının müxtəlif formalarında Qərblə Şərqin yaxınlaşmasına vəsilə oldular. Bütün bu kimi mövzular, eləcə də Şuşa musiqiçilərinin fəaliyyəti, onların Qafqaz, İran və Türkiyə

musiqiçiləri ilə yaradıcılıq tandemləri haqqında yeni, və ya az tanınan materiallar həm Qafqaz xalqlarının, həm də Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin dialoqu kontekstində maraq doğurur.

“Musiqi və rəqs ənənələrinin qorunması və transformasiyası problemləri” seksiyası isə - Ənənəvi irsin itirilməsi, assimilyasiyası və transformasiyası; Ənənəvi və akademik təhsildə təcrübənin ötürülməsi və qorunması mexanizmləri; Musiqi ənənələrində oxuma səsi fenomeni; Ənənəvi bədii təcrübənin rekontekstualizasiyası - kimi istiqamətləri əhatə edirdi.

Türk dünyasının ənənəvi musiqisində vahid köklərin axtarışı anqemiton (Sibir, Volqa-Ural, Altay, Tıva Respublikası, Qazaxıstan, Qırğızıstan) və mikrotonal düşüncə növlərini (Çinin Sincan-Uyğur Muxtar Vilayəti, Özbəkistan, Türkmənistan, Azərbaycan, İran Azərbaycanı, Şimal-şərqi və Mərkəzi İraq, Türkiyə) nümayiş etdirən iki muxtar makroregionu aşkar edir.

Qloballaşan dünyada musiqi və rəqsi öyrənməklə biz müxtəlif mədəni hadisələrin unikallığını və orijinallığını kəşf edirik. Ənənəvi və akademik təhsil sistemlərində bədii təcrübənin ötürülməsi və qorunması mexanizmlərinin öyrənilməsi problemləri ənənəvi irsin itirilməsi, assimilyasiyası və transformasiyası məsələlərini aktuallaşdırır.

Müasir bədii reallıqlar musiqi və rəqs irsi nümunələrinin orijinal kontekstdən çıxarılması və onun müxtəlif musiqi diskurslarında şərhli prosesi kimi yenidən kontekstuallaşdırılmasının çoxsaylı nümunələrini nümayiş etdirir.

“Musiqi terapiyası: XXI əsrdə problemlər və perspektivlər” bölməsində müzakirə üçün təklif olunan əsas istiqamətlər - Musiqi terapiyası etnomüsiqişünaslığın problemi kimi; Müasir tədris prosesində musiqi terapiyası; Musiqi terapiyası kliniki təcrübədə, Musiqi improvizasiyası musiqi terapiyasının metodu kimi - estetik həzz və buna müvafiq şəkildə musiqinin müalicəvi təsiri bu, və ya digər mədəniyyətə bağlılıq məsələlərini araşdırmağa çalışırdı. Məruzələr etnomusiqiologiyanın problemi kimi musiqi terapiyası mövzuları ətrafında qruplaşdırılmışdır və Konservatoriyanın müvafiq tədris proqramına daxil edilməsi zərurəti ilə bağlı idi.

Simpozium zamanı iki tədqiqat qrupu işgüzar görüşlər keçirdi və musiqi ənənələrində səsin tədqiqi qrupunun yaradılmasına dəstək üçün qətnamə müzakirə edildi, səsə qoyuldu və sentyabrın 21-də yekdilliklə qəbul edildi.

Müştərək Simpozium hər iki qrupumuz üçün yeni tədqiqat meyarları əldə etməyə imkan yaratdı və Türk dünyasının vacib bölgələrindən birinin zəngin irsini araşdırmaq şansı verdiyindən qlobal musiqi tarixi üçün də əlamətdar hadisə kimi dəyərləndirilə bilər.